

УДК 343.131(477)

DOI: 10.15587/2523-4153.2018.127167

ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ СТАТУС ЗАХИСНИКА ЗА КПК УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ТА ШЛЯХИ ЇХ УДОСКОНАЛЕННЯ

© С. Є. Абламський

Статтю присвячено проблемним питанням правового регулювання статусу захисника у кримінальному провадженні, визначенню основних особливостей процесуального статусу захисника, та його структурних компонентів у руслі сучасного законодавчого регулювання, а також з'ясуванню його функціонального призначення. Наголошено на необхідності закріплення в окремій статті КПК України процесуальних прав захисника як самостійного учасника кримінального провадження

Ключові слова: кримінальне провадження, процесуальний статус, захисник, адвокат, сторона захисту, обов'язки, права

1. Вступ

Сучасні соціально-економічні процеси, що відбуваються в Україні у результаті євроінтеграції, створили передумови для запровадження загальновищаних міжнародних правових стандартів захисту прав і свобод людини. З огляду на це урядом нашої країни проводиться концептуальне оновлення національного законодавства, в тому числі кримінального процесуального. Натомість аналіз чинного Кримінального процесуального кодексу України 2012 року (далі – КПК України) свідчить про те, що законодавча регламентація процесуального статусу захисника як учасника кримінального провадження залишається недостатньо врегульованою, оскільки в його положеннях відсутня окрема стаття, в якій би чітко були визначені права та обов'язки захисника. Зазвичай під процесуальним статусом розуміється становище того чи іншого суб'єкта в правовій реальності, що відображається у взаєминах з іншими учасниками та державою загалом, тобто його правосуб'єктність.

2. Літературний огляд

Деякі науковці [1–3] розглядали окремі проблемні питання правового статусу захисника та його участі в кримінальному провадженні. Інші вчені [4–6] присвятили свої дослідження розмежуванню невід'ємних прав підозрюваного та його захисника, і тому лише побічно торкалися процесуального статусу захисника. Окремо слід виокремити праці правників [7, 8], які здійснили комплексне дослідження кримінальних процесуальних гарантій діяльності захисника-адвоката та надання їм правової допомоги у кримінальному провадженні.

Отже, всі наукові ідеї та позиції вчених мають важливе значення, адже спрямовані на удосконалення різних аспектів процесуального статусу захисника як учасника кримінального провадження. Проте наукові позиції з окремих питань даної проблематики мають дискусійний характер і потребують свого уточнення. Очевидною є потреба у науковому осмисленні визначення та законодавчого унормування прав

та обов'язків захисника у кримінальному провадженні. Тому наявні на сьогодні законодавчі колізії та різноаспектні бачення науковців щодо вирішення піднятого питання свідчать про нагальну необхідність здійснення комплексного дослідження з метою формування відповідних шляхів удосконалення чинного кримінального процесуального законодавства України. Зазначене зумовило вибір теми статті.

3. Мета та задачі дослідження

Метою дослідження є виокремлення проблем законодавчої регламентації процесуального статусу захисника в контексті чинного кримінального процесуального законодавства України та формування відповідних шляхів його удосконалення.

Для досягнення цієї мети поставлено наступні задачі:

1. Визначити та проаналізувати права та обов'язки захисника згідно чинним законодавством України.

2. Сформулювати шляхи удосконалення чинного законодавства України в аспекті предмету дослідження.

4. Процесуальний статус захисника у кримінальному провадженні: проблеми законодавчої регламентації та шляхи їх удосконалення.

Процесуальний статус захисника – одна з найскладніших і разом із тим найактуальніших проблем теорії та практики кримінального процесу, з висвітленням якої пов'язане вирішення багатьох інших питань, таких як механізм реалізації процесуальних повноважень захисника, ступінь участі захисника в процесі доказування, предмет і межі доказування захисником, ефективність здійснення захисником функції захисту [3, с. 167].

Згідно з вимогами ч. 4 ст. 46 КПК України захисник користується процесуальними правами підозрюваного, обвинуваченого, захист якого він здійснює, крім процесуальних прав, реалізація яких здійснюється безпосередньо підозрюваним, обвинуваченим і не може бути доручена захиснику, з моменту надання документів, передбачених статтею 50 цього Кодексу, слідчому, прокурору, слідчому судді, суду [9]. Тож, проаналізувавши наведені вимоги, можна ствердити, що права захисника-адвоката є похідними від прав підозрюваного, обвинуваченого, захист якого він здійснює. Напевно зумовлено це тим, що на відміну від інших учасників кримінального провадження захисник не може самостійно брати участь в ньому. Але, на наше переконання, такий стан речей в жодному разі не повинен впливати на чітке закріплення в КПК України відповідних прав і обов'язків захисника.

5. Результати дослідження

Таким чином, одним із аспектів піднятої проблеми є невизначеність процесуальних прав, реалізація яких здійснюється безпосередньо підозрюваним, обвинуваченим і не може бути доручена захиснику. З цього приводу у науково-практичному коментарі до КПК України 2012 р. зазначено, що це невід'ємні права особи, зокрема, право давати показання стосо-

вно підозри чи обвинувачення у вчиненні кримінального правопорушення, яке є предметом провадження [10, с. 154]. Однак було б дивно, якщо захисник мав право надавати пояснення, показання з приводу підозри, обвинувачення замість підозрюваного чи обвинуваченого. До того ж, як зауважили Л. Д. Удалова та С. Л. Савицька, при ознайомленні зі змістом наведених статей досить складно встановити, реалізація яких прав підозрюваного, обвинуваченого не може бути доручена захиснику. З огляду на це вчені цілком доречно запропонували доповнити КПК України окремою статтею, в якій чітко визначити процесуальні права захисника [7, с. 10], що ми підтримуємо. Аргументом на користь цього є і позиція практикуючих адвокатів, які під час проведення Фондацією адвокатів України семінару на тему: «Проблеми удосконалення захисту прав окремих учасників кримінального провадження» (на якому одним із доповідачів був автор) указали на наявність такої проблеми. Натомість окремі науковці все ж таки не бачать у цьому жодної проблеми, тому й не вбачають доцільним вносити якихось змін і доповнень з цього питання. На підтвердження своєї позиції вони стверджують, що в адміністративному, господарському та цивільному процесуальному законодавстві також відсутні окремі статті, які б передбачали процесуальні права адвоката-представника. Тим паче, на їх думку, на сьогодні це не стало причиною для заяв адвокатів, що вони не мають прав у відповідних провадженнях [11, с. 81], з чим не можна погодитись. Вважаємо, що як раз у цьому випадку і відбувається підміна зовсім протилежних і водночас самостійних суб'єктів, оскільки законодавець, закріпивши в положеннях КПК України лише відсылку норму щодо прав захисника, значно знижує його процесуальний статус як окремого учасника кримінального провадження. На наше переконання, визначення і чітке закріплення в КПК України відповідних прав і обов'язків захисника стане запорукою забезпечення ним ефективного захисту прав, свобод і законних інтересів особи.

З піднятої наукової полеміки О. Р. Балацька відзначила, що згідно зі ч. 4 ст. 20 КПК України участь у кримінальному провадженні захисника підозрюваного, обвинуваченого не звужує його процесуальних прав. Таке правило дало змогу автору зробити висновок, що захисник не замінює свого підзахисного, а є його правозаступником, діє поряд з останнім, і є самостійним учасником кримінального процесу. Захисник здійснює представництво законних інтересів підзахисного, сприяє в реалізації його прав, надає юридичну допомогу. Процесуальні права захисника та підзахисного не зливаються, так як захисник наділений системою своєрідних, у певній частині нехарактерних обвинуваченому прав та обов'язків, що породжують виникнення особливих правовідносин як між захисником і підзахисним, так і між захисником та іншими суб'єктами кримінально-процесуальних відносин [3, с. 168].

В іншому разі, беручи до уваги положення ст. ст. 45–48 КПК України, можна дійти до висновку, що законодавець фактично робить захисника представником. В цьому контексті цілком слушним видається зауваження Ю. П. Яновича з приводу

того, що такі норми КПК України змушують повертатися до дискусії про функціональне призначення захисника в кримінальному процесі, зокрема ким він повинен бути – представником чи правозаступником? [6, с. 202]. Дійсно, треба чітко усвідомлювати, що захисник і представник – це процесуальний статус, а адвокат – це професія.

У свій час А. М. Бірюкова здійснила досить ґрунтовне дослідження щодо питання правового статусу захисника у кримінальному процесі, вказуючи на те, що кримінальне процесуальне законодавство з метою виконання захисником-адвокатом своєї функції наділяє його правами та обов'язками, що в сукупності юридична доктрина визначає поняттям процесуальний статус [1, с. 2]. Слід зауважити, що думка науковця спрямована на те, що КПК України не єдиний нормативний правовий акт, що визначає кримінальний процесуальний статус захисника, вказуючи таким чином на Закон України «Про адвокатуру» [12], який в певній частині дублює положення кримінально-процесуального закону. Тому, на думку А. М. Бірюкової, при визначенні процесуального статусу захисника не варто обмежуватися виключно нормами КПК України, а слід виходити із нормативно-правових актів, які регулюють суспільні правовідносини, пов'язані з участю адвоката, в тому числі у кримінальному процесі. Тож теза, висунута зазначеним автором, не втратила своєї актуальності і сьогодні, оскільки чинний КПК України та Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» містять положення, котрі дублюють один одного, при цьому не передбачають належного щодо механізму реалізації наданих захиснику повноважень. Разом з тим деякі положення навіть є суперечними і не узгоджуються між собою, що загалом не забезпечує єдності в правозастосовній діяльності захисника.

У той самий час, із запропонованим А. М. Бірюковою варіантом розв'язання питання щодо визначення процесуального статусу захисника-адвоката можна погодитись частково і лише в питанні вимог, що висуваються до захисника-адвоката та з покладеними на нього законодавством обов'язків, які не породжують виникнення у нього кримінальних процесуальних прав щодо процесуальної діяльності в провадженні. Така позиція обґрунтовується тим, що відповідно до положень КПК України фактичні дані у кримінальному провадженні сторони уповноважені збирати лише засобами та в порядку, передбаченому КПК України. Це, в свою чергу, зумовлює можливість процесуального оформлення можливості використання фактичних даних, які отримані адвокатом у порядку, встановленому Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Проте все ж таки слід зауважити, що для контраргументації запропонованої нами позиції можна навести положення ст. 1 КПК України, відповідно до якої порядок кримінального провадження на території України визначається лише кримінальним процесуальним законодавством України. Згідно з ч. 2 ст. 2 КПК України до кримінального процесуального законодавства відноситься Конституція України, міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, положення КПК та інші закони України.

Для належного підтвердження зазначеного слід навести й положення частин 1-2 ст. 22 КПК України, які буквально обмежують сторони у джерелах нормативно-правового регулювання з питань засобів відстоювання правових позицій, прав, свобод та законних інтересів, а також щодо обсягу прав, спрямованих на збирання та подання до суду речей, документів, інших доказів, клопотань та скарг виключно у межах, визначених КПК України.

Схоже викладення проблеми реалізації адвокатом функції захисту зустрічається у роботі О. Ю. Татарова та С. С. Чернявського, котрі вказують, що незважаючи на прогресивні зміни чинного КПК України, реалізація засади змагальності між сторонами кримінального провадження досить часто сприймається як декларативне положення, що спричинено низкою факторів як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру, зокрема недосконаліми положеннями законодавства, які унеможливають реалізацію прав захисника щодо збирання доказів у повному обсязі [2, с. 81–83]. На наш погляд, така наукова позиція є цілком доречною, а порушені ними питання досить актуальними, оскільки правовий статус адвоката та захисника – це хоч і дещо суміжні, однак нерівнозначні поняття як за обсягом, так і за джерелом нормативно-правового регулювання.

Виходячи з положень КПК України, реалізація прав захисника відбувається виключно на основі КПК України, а діяльність адвоката, як професійної діяльності особи, унормована Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», що зумовлює невизначеність процесуального статусу захисника-адвоката. Суть даної проблеми полягає у співвідношенні прав і обов'язків захисника як суб'єкта кримінальної процесуальної діяльності та адвоката як особи, уповноважену здійснювати захист у кримінальному провадженні. Додатково ускладнюють цю проблему неузгодженість положень ч. 2 ст. 1 КПК України та ст.ст. 22, 86, 93 КПК України. А вже з останніх вбачається, що у кримінальному процесуальному регулюванні застосовується виключно положення КПК України.

Крім того, досліджуючи положення КПК України, можна дійти висновку, що процесуальний статус захисника включає декілька «схожих» статусів. Зокрема, мова йде про те, що з однієї сторони захисник наділений правами підозрюваного (ч. 4 ст. 46 КПК України), а з іншої – правовим статусом адвоката (відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»). Таким чином, можна ствердити, що обсяг кримінальних процесуальних прав та гарантій їх реалізації у захисника значно ширший, ніж у підозрюваного. Це наочно підтверджується і тим фактом, що відповідно до норм-приписів КПК України підозрюваний не наділений правом надсилати адвокатський запит, що захисником здійснюється з метою отримання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, службових та фізичних осіб речей, копій документів, відомостей, висновків експертів, висновків ревізій, актів перевірок. Відтак бачимо, що права захисника та підозрюваного не можна отожднювати за обсягом і сутністю.

Має рацію і О. В. Мартовицька, яка цілком доречно зазначила, що правовий статус захисника-адвоката впливає з відповідних правовідносин у певній галузі права, зокрема кримінальних процесуальних, цивільних, адміністративних та інших відносин, що й відображає специфіку виконання покладених на нього процесуальних прав і обов'язків. Тобто головною відмінністю захисника-адвоката як учасника реалізації правової допомоги є власний адвокатський статус, а саме сукупність прав і обов'язків. У зв'язку з цим ученою запропоновано узгодити положення ч. 4 ст. 47 КПК України та ч. 1 ст. 28 закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» щодо співрозмірності кількості підстав та аргументації відмови від виконання захисником своїх обов'язків [8, с. 8–10], що ми підтримуємо.

На наш погляд, одночасне наділення правовим статусом адвоката, що визначається Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», та захисника, процесуальний статус якого ґрунтується на правах підозрюваного, обвинуваченого, закріплених у КПК України, на практиці зумовлює правову колізію. Пояснюється це тим, що захисник, посилаючись на положення Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», начебто вчиняє процесуальні дії та отримує фактичні дані, але сторона обвинувачення та суд відмовляються визнавати їх належними та допустимими. Останні обґрунтовують це тим, що у положеннях КПК України захисник не наділений відповідними права і механізми їх реалізації не передбачено. В такому випадку правова позиція сторони обвинувачення чи суду буде цілком законною, оскільки, виходячи з аналізу положень ст. 22 КПК України, сторони самостійно відстоюють свої правові позиції тільки засобами, передбаченими КПК України.

Як бачимо, не визначивши в положеннях КПК України чітких прав захисника, законодавець тим самим фактично унеможливиле визнання належними та допустимими докази, що були отримані ним під час правозастосування Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Отже, чинний КПК України, хоч й за своєю суттю прогресивно закріпив засаду змагальності, однак в частині досліджуваного питання вона все таки частково являються декларативною, оскільки процесуальний статус захисника недостатньо визначений та врегульований, а саме стосовно чіткого закріплення його прав. Останнє, в свою чергу, негативно позначається на процесуальному механізмі реалізації прав захисника та зокрема ефективності здійснення функції захисту, що спонукає до напрацювання можливих шляхів усунення даної законодавчої прогалини.

Певні наукові пошуки в напрямку вдосконалення процесуального статусу захисника зроблені у монографічній роботі, проведений Т. Г. Фоміною. Так, учена здійснила спробу розмежувати права підозрюваного та захисника, а саме визначивши, які права підозрюваний може реалізовувати лише безпосередньо. Свою позицію вона виклала, класифікувавши процесуальні права підозрюваного за суб'єктом реалізації, зокрема:

1) лише безпосередньо підозрюваним;

2) як підозрюваним, так і його законним представником чи захисником.

На її думку, єдиним процесуальним правом, яке підозрюваний може реалізувати самостійно, являється можливість давати показання та власноруч їх записати [4, с. 88–90].

Погоджуючись зі запропонованою класифікацією, Ю. П. Янович указав на недосконалість викладеної позиції, зокрема стосовно переліку прав, які реалізуються виключно підозрюваним. На користь аргументу науковець вказав на неможливість реалізації захисником прав підозрюваного щодо укладання угоди про примирення з потерпілим чи про визнання винуватості, бути чітко і своєчасно повідомленим про свої права, передбачені КПК України, а також отримання їх роз'яснення [5, с. 107].

Ми погоджуємося з обома наведеними позиціями, які, на наш погляд, є слушними, адже зроблений науковцями теоретичний аналіз сприяє покращенню реалізації стороною захисту своїх прав. Однак в цілому це не вирішує порушену проблематику, оскільки не вбачається можливість чіткого розмежування та належного правового регулювання прав захисника. З цього питання, насамперед, слід узгодити положення КПК України із відповідними нормами Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», зокрема шляхом доповнення КПК України окремим положенням, в якому доцільно закріпити чіткий перелік прав та обов'язків захисника у кримінальному провадженні. Про доцільність вдосконалення чинного КПК України у такий спосіб свідчить й вивчення кримінального процесуального законодавства інших країн.

Так, у положеннях ст. 48 КПК Литовської Республіки [13] закріплені права захисника, якими він користується в кримінальному процесі, наприклад, право брати участь у допиті підозрюваного; самостійно підготувати необхідні для захисту документи, які захисник може одержувати не пізніше того часу, коли буде вжито примусових заходів, передбачених судочинством, а саме: одержувати у різних підприємствах, установах та організаціях, а також від різних осіб документи та речові докази, потрібні для захисту, розпитувати окремих причетних осіб про відомі їм обставини справи, оглядати та фотографувати місце подій та транспортні засоби, іншим чином здобувати потрібну для захисту інформацію та ін.

У свою чергу, у ч. 3 ст. 48 КПК Республіки Білорусь, окрім зазначеного способу регулювання відповідних правовідносин, законодавець також передбачено перелік дій, які захисник здійснювати не має права, зокрема:

1) здійснювати будь-які дії проти інтересів підзахисного і перешкоджати в здійсненні належних йому прав;

2) визнавати підзахисного причетним до суспільно небезпечним діянням і винним у вчиненні злочину всупереч його позиції;

3) без доручення підзахисного заявляти про його примирення з потерпілим, визнавати цивільний позов і відкликати подану підзахисним скаргу;

4) самовільно припиняти свої повноваження і без згоди підзахисного передоручати повноваження стосовно здійснення захисту іншій особі [14].

З метою конструктивного вирішення піднятої проблеми, вбачається доцільним звернутись до положення ч. 1 ст. 20 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», яке має важливе практичне значення, оскільки в нормах цього закону визначено права адвоката, що притаманні йому як захиснику в кримінальному провадженні. При цьому зауважимо, що цілковите їх перенесення до КПК України без належної аргументації та ґрунтовного дослідження може спричинити інші проблеми й недоліки, що ускладнить реалізацію функції захисту, а також обтяжить досягнення завдань кримінального провадження загалом.

Принагідно звернемо увагу і на те, що у положеннях ст. 46 КПК України врегульовано загальні правила участі захисника у кримінальному провадженні, тому, на наше переконання, в ній не доцільно унормувувати його права. Видається більш логічним права захисника закріпити в ст. 47 «Обов'язки захисника» КПК України, а зі ст. 46 вилучити частину 4, 5, які безпосередньо стосуються прав захисника, що буде свідчити про конструктивність побудови статті загалом і зокрема її положень.

Також досить раціональним буде внесення до ст. 47 КПК України положення щодо заборони вчинення захисником дій, перелік яких передбачений ч. 2 ст. 21 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». З приводу цього Н. С. Карпов зауважив, що чинний КПК України не визначає, що не може бути захисником особа, яка, зловживаючи своїми правами, перешкоджає встановленню істини. На його думку, ст. 78 чинного КПК необхідно доповнити нормою, в якій передбачити, що не може бути захисником особа, яка, зловживаючи своїми правами, перешкоджає встановленню істини у кримінальному провадженні, затягує досудове розслідування чи судовий розгляд, а також особа, яка порушує порядок у судовому засіданні чи не виконує розпоряджень головуючого під час судового розгляду. Також учений вважає за необхідне доповнити КПК України статтею, яка б регламентувала порядок усунення захисника від участі у кримінальному провадженні. Зокрема, слід передбачити такі положення:

1) якщо захисник, зловживаючи своїми правами, перешкоджає встановленню істини, затягує досудове розслідування чи судовий розгляд;

2) під час досудового розслідування питання про усунення захисника вирішує слідчий суддя за клопотанням слідчого, погодженим із прокурором, або за клопотанням прокурора;

3) слідчий суддя розглядає це клопотання, вивчає матеріали, якими воно обґрунтовується, вислуховує прокурора і захисника, за необхідності опитує підозрюваного, слідчого;

4) слідчий суддя постановляє вмотивовану ухвалу про усунення захисника від участі у кримінальному провадженні чи про відмову в цьому;

5) така ухвала слідчого судді може бути оскаржена підозрюваним та захисником в апеляційному порядку [15, с. 37].

Крім того, до переліку прав захисника у кримінальному провадженні слід включити право щодо ознайомлення на підприємствах, в установах і органі-

заціях з необхідними для діяльності документами та матеріалами, крім тих, що містять інформацію з обмеженим доступом (п. 3 ст. 20 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»). Проте таке право повинно реалізовуватися захисником у порядку ст. 164 КПК України. Аргументом стосовно такого регулювання є дотримання конституційних прав особи, обмеження яких може здійснюватися виключно на підставі закону судом, у випадку коли запитуваний стороною документ чи річ є приватною власністю особи і яка добровільно відмовляється надати доступ до них. Тож здобуття необхідних доказів повинно реалізовуватися лише в рамках судового контролю з метою недопущення незаконного обмеження прав, свобод та законних інтересів особи.

Убачається доцільним також закріпити право захисника збирати відомості про факти, що можуть бути використані як докази, в установленому законом порядку запитувати, отримувати і вилучати речі, документи, їх копії, ознайомлюватися з ними та опитувати осіб за їх згодою (п. 7 ст. 20 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»). Однак у цьому напрямі процесуальної діяльності захисника слід встановити обмеження щодо можливого вилучення захисником оригіналів документів або речей. Зазначене зумовлено тим, що в даному випадку постає питання обліку та зберігання захисником вилучених предметів.

6. Висновки

Проведене у даній статті дослідження дозволяє зробити наступні висновки.

1. В положеннях ст. 46 КПК України доречно передбачити загальні положення участі захисника у кримінальному провадженні, де серед іншого передбачити, що одна особа може мати декілька захисників, кожний з яких може з'являтися під час кримінального провадження і брати у ньому участь не залежно від іншого.

2. Статтю 47 КПК України іменувати як «Права та обов'язки захисника», в якій закріпити відповідні права та обов'язки захисника, випадки відмови від виконання ним своїх обов'язків, а також те, що йому забороняється робити під час реалізації функції захисту.

Тим часом, під час формулювання положення наведених статей не доречно імплементувати усі норми ст. 20 «Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», оскільки окремі з них співпадають з положеннями КПК України і додаткового закріплення не потребують. Разом із тим включення до новосформованих статей КПК України деяких норм даного закону не є доцільним, адже вони фактично суперечать КПК України, що ускладнить реалізацію захисником своїх прав та обов'язків у кримінальному провадженні. Зокрема, не доцільно в КПК України вказувати на «адвокатський» запит, оскільки положення цього Кодексу регулюють відносини між учасниками кримінального провадження без ознак професійного спрямування, що фактично унеможливує використання терміну «адвокатський запит».

Література

1. Бірюкова А. М. Процесуальний статус адвоката на досудовому слідстві // Часопис Академії адвокатури України. 2010. № 9. С. 1–5.
2. Татаров О. Ю., Чернявський С. С. Участь захисника у кримінальному провадженні: проблеми законодавчого врегулювання // Вісник кримінального судочинства. 2015. № 2. С. 77–84.
3. Балацька О. Р. Природа і зміст правового статусу захисника в кримінальному провадженні // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. 2016. № 22. С. 167–170.
4. Фомина Т. Г. Забезпечення слідчим процесуальних прав підозрюваного: монографія. Харків: НікаНова, 2014. 232 с.
5. Янович Ю. П. Невід'ємні особисті процесуальні права підозрюваного в кримінальному провадженні: обсяг і цільове призначення // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2017. № 3 (78). С. 104–112.
6. Янович Ю. П. Функціональне призначення захисника в кримінальному провадженні // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. № 1082. Серія «ПРАВО». 2013. № 16. С. 200–203.
7. Удалова Л. Д., Савицька С. Л. Кримінально-процесуальні гарантії діяльності адвоката: монографія. Київ: КНТ, 2014. 170 с.
8. Мартовичка О. В. Реалізація правової допомоги на стадії досудового розслідування: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харківський національний університет внутрішніх справ. Харків, 2014. 20 с.
9. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
10. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар /ред. Гончаренко В. Г., Нор В. Т., Шумило М. Є. Київ: Юстініан, 2012. 1224 с.
11. Новий Кримінальний процесуальний кодекс України: коментарі, роз'яснення, документи / ред. Ковальський В. С. Київ: Юрінком Інтер, 2013. 408 с.
12. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: закону України від 05.07.2012 р. № 5076-VI / Відомості Верховної Ради. 2013. № 27. Ст. 282. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>
13. Уголовно-процесуальный закон Латвии. Принятый Сеймом 21 апреля 2005 года и обнародованный Президентом государства 11 мая 2005 года. URL: http://www.pravo.lv/likumi/29_upz.html
14. Уголовно-процесуальный кодекс Республики Беларусь от 16.07.1999 г. № 295-З. URL: <http://ugolovnykodeks.ru/category/ugolovno-processualnyj-kodeks-respubliki-belarus/>
15. Карпов Н. С. Усунення захисника від участі у кримінальному провадженні: матеріали круглого столу // Кримінальний процесуальний кодекс України: перші проблеми та здобутки. Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2013. С. 36–37.

*Рекомендовано до публікації д-р юрид. наук, професор Юхно О. О.
Дата надходження рукопису 20.02.2018*

Абламський Сергій Євгенович, кандидат юридичних наук, доцент, кафедра кримінального процесу та організації досудового слідства, Харківський національний університет внутрішніх справ, пр. Л. Ландау, 27, м. Харків, Україна, 61080
E-mail: ablamu4@gmail.com